

absynt
100 %

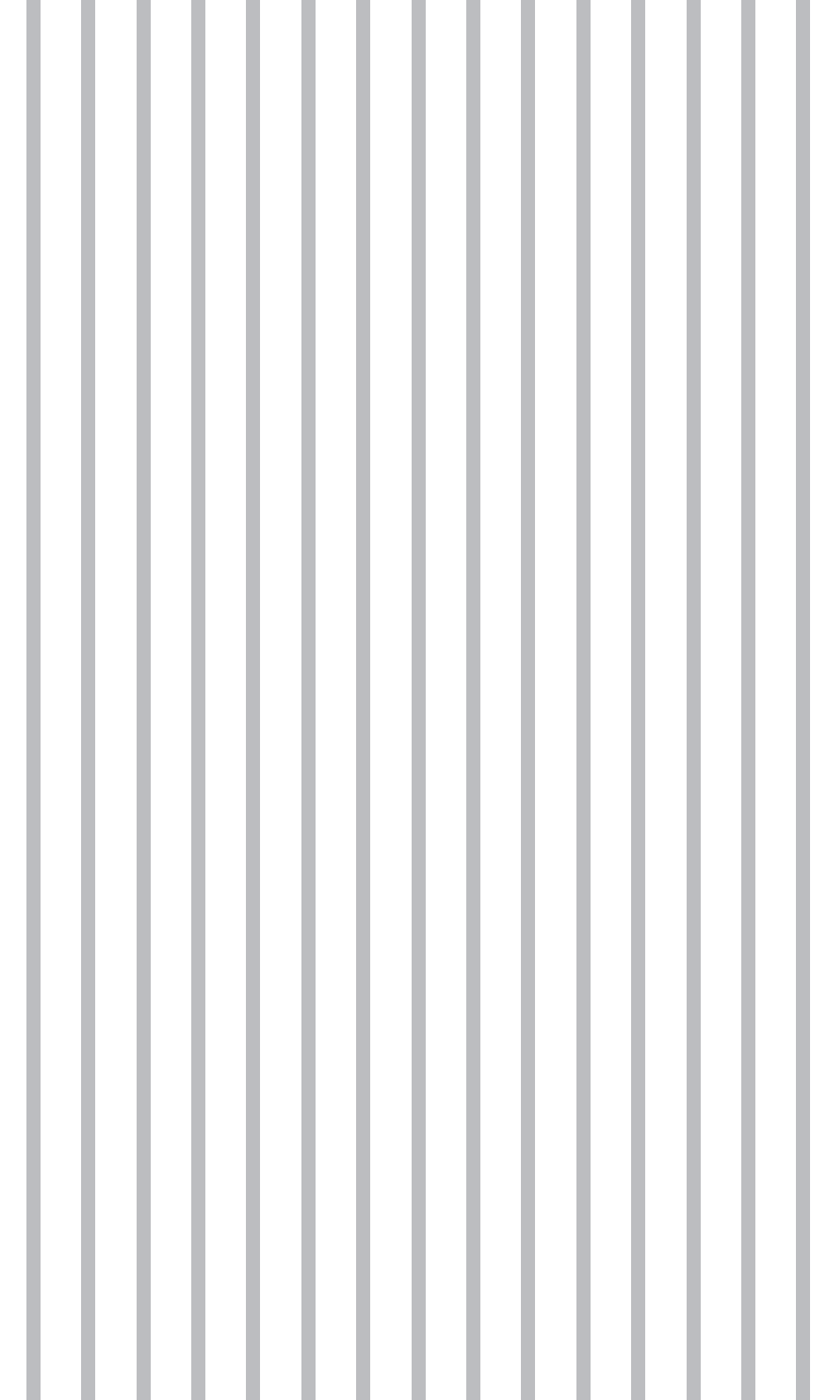
**Kazimierz
Moczarski
Rozhovory
s katom**

„Zabili by ste ma
v tých časoch?“

„Áno,“ odpovedal som.

„Dokonca som sa
o to pokúšal.“

absynt

Preklad: Milica Nováková

Kazimierz Moczarski: Rozhovory s katom

© Vydavateľstvo Absynt

Text © Elżbieta Moczarska

Cover Art © Tomáš Klepoch

Graphic Design © Pavlína Morháčová

ISBN 978-80-89876-41-9

I.

Tvárou v tvár so Stroopom

Druhý marec 1949. Jedenáste oddelenie varšavského väzenia Mokotów. Práve ma preložili do inej cely, kde už sedeli dvaja muži. Sotva zahasprovali dvere, začali sme sa navzájom „ovoniavať“ – ako to väzni zvyknú. Tí dvaja mali vo vnútrocelových vzťahoch dočasnú prevahu, pretože to mňa presťahovali k nim. Pravda, aj ja som mal isté šance. Mohol som si udržať ochranný odstup a tváriť sa ako „soľný stĺp“ alebo „niekto, kto spadol z Mesiaca“. Oni nemohli využívať podobné praktiky, pretože už tvorili istú dynamickú konšteláciu.

„Sind Sie Pole?“ pýta sa ten starší, nevysoký, štíhly, so žilnatými rukami, pivným bruchom a veľmi preriedeným chrupom. Bunda feldgrau sivá, väzenské nohavice, dreváky. Košeľa rozgajdaná.

„Áno, som Poliak. A vy?“

„Nemci. My sme sogenannte Kriegsverbrecher, takzvaní vojnoví zločinci.“

Vybaľujem si svojich päť slivák, ukladám si veci. Ten starší mi pomáha, aj keď som ho neprosil. Nerozprávame sa. Všetci sme zaskočení. Ja som si vtedy myslel asi toto: „Nemci. Prvýkrát v živote budem pri nich takto blízko. Hitlerovcov z čias okupácie si pamätám, akoby to bolo dnes. Ťažká situácia, ale v Mokotowe neraz hodili väz-

ňov do jednej cely bez ohľadu na národnosť. Nemci. Delí nás všetko – ťarcha minulosti aj svetonázor. A spájajú nás len záujmy ľudí umiestnených v jednej cele. Môže byť takéto situačné spojivo, nevytvorené z vlastnej vôle, ako kladka nad priepasťou?“

Prerušujem bleskové reflexie, pretože sa zo zvyku ohlasuje ostražitosť: prečo je ten druhý hitlerovec pasívny a skrčený pri okne? Je nebezpečný, alebo sa bojí?

Pri vybalovaní mi pomáhal Gustav Schielke z Hannoveru, dlhoročný profesionálny poddôstojník Sittenpolizei – kriminálnej mravnostnej polície. Počas vojny SS-Untersturmführer, archivár krakovského úradu BdS, čiže veliteľa Bezpečnostnej polície a Bezpečnostnej služby Generálneho gouvernementu.

„Už po súde?“ pýtam sa ho.

„Nie.“

„Dlho v base?“

„V Poľsku jeden rok, deväť mesiacov a dvadsaťsedem dní. Predtým som sedel v táboroch Spojencov v Západnom Nemecku.“

Ešte stále počíta dni, pravdepodobne pomocou čiarok na stene, a dúfa, že raz bude vnukom rozprávať o väzení v Poľsku, pomyslel som si.

Ten druhý, ktorý ma znepokojoval, bol vysoký a na prvý pohľad plecnatý muž. Zacláňal časť okna a videl som ho len proti svetlu. Bolo ťažké ho pozorovať. Poznám som tie metódy. Má komplexy získané z vyšetrovania, z väzenia, konštatoval som, ale správa sa profesionálne.

„Stroop,“ predstavil sa konečne. „Mein Name ist Stroop, durch zwei ‚o‘. Vorname: Jürgen. Ich bin General-leutnant. (Moje meno je Stroop, s dvomi ‚o‘. Krstné meno: Jürgen. Som generálporučík.) Po poľsky: division-general... Enchanté, Monsieur. (Teší ma, pane.)“

Bol rozrušený a mal červené uši. Ja asi tiež. Prechod do novej cely alebo zoznámenie s novým väzňom sprádzajú zväčša silné emócie.

Sotva som sa predstavil, prišiel kotol a vôňa obeda. Kalifaktori, takisto Nemci, dali mojim spoločníkom znamenie, že nie som udavač. Už dávno ma poznali z rôznych situácií mokotowského života.

Stroop oficiálne dostával dvojité porcie. Jedol s chuťou, systematicky. Obed sa niesol v znamení ticha. Nútim sa prehĺtať pokojne, aby moji noví spolubývajúci nepostrehli, aký som vyvedený z miery.

Tak to je Stroop, Himmlerov dôverník, varšavský SS-und Polizeiführer, likvidátor varšavského geta a predchodca nami potrestaného Kutscheru¹. Sedí meter od mňa a obeduje. Päťdesiatročný. Na väžňa starostlivo obliečený. Tmavočervená vetrovka, pod krkom umne zaviazaná biela šatka. Bežové nohavice. Topánky hnedé, zľahka ošúchané, bezchybne vyčistené a vyleštené.

Schielke vesluje lyžicou. Rýchlo dojedol, zanôtil „In Hannover an der Leine, haben Mädchen dicke Beine (V Hannoveri pri rieke Leine majú dievčatá hrubé nohy.)“ a na pol úst sa opýtal: „Dlho sedíte?“

Odpovedal som mu. Vtedy sa ponúkol, že mi umyje ešus. Musel som odmietnuť, pretože takéto služby sa prijímajú len v stave najväčšej núdze alebo z priateľstva.

Stroop obedoval pomaly. Napokon Schielkemu podal dve misky, aby ich umyl. Predtým si povolil nohavice a zapol si ich na jeden z rezervných gombíkov, ktoré si tam sám našil na „stredné“ alebo „väčšie“ vypchatie brucha.

1 Franz Kutschera (1904 – 1944), od septembra 1943 veliteľ SS a polície vo Varšavskom obvode, ktorý podpisoval oznamy o masových verejných popravách vo Varšave, vykonávané Nemcami od 16. októbra 1943.

Schielke drhne riad. Stroop mlčí, opiera sa lakťami o stolík pod oknom, hlava v dlaniach. Mäsitý nos pretŕča spomedzi prstov. Pozícia tragického mudrca.

Zaujalo ma toto rozjímanie. Spájal som si ho s fotografiami Stroopovho „oltáríka“ na stolíku. Vedľa Biblie tam ležali dva balíčky listov z NSR, niekoľko kníh, zošit a ceruzky. Ale to, čo mi najviac udrelo do očí, bol fotografický poliptych Stroopovej rodiny. Na štítku pod každou fotografiou boli nápisy v ozdobnom gotickom písme: Unsere Mutter, Unsere Tochter, Unsere Sohn a Meine Frau („Naša matka, naša dcéra, náš syn, moja žena“). V kútikoch „oltáríka“ boli drobné suveníry – okrem iného pierko krakle s belasým pásikom a malý lístok. Uschnutý lístok z brezy. Stroopovo rozjímanie sa mi zdalo melancholické, tak som sa ho opýtal, o čom rozmýšľa. Nevylučoval som, že povie: O mojich veciach, čo by znamenalo, že myslí na svoju rodinu a nechce byť vyrušovaný. Ale Stroop povedal:

„Zabudol som, ako sa po poľsky povie vtáčik, ktorého menom nazývate mladé ženy. Niečo ako: sy... sy... sypká alebo niečo také?“

„Kde ste to slovo počuli?“

„Na prechádzke, keď sa kriminálnici zo všeobecných ciel rozprávali s jednou vyvinutou zadržanou, ktorá pracuje v pracovni. Nemôžem sa na to slovo rozepamätať. Každý deň som si ho opakoval. Znie nejako ako sypká, štipka...“

„Možno hovorili stierka? Ale to nie je vtáčik.“

„Určite to bol vtáčik. A určite nie štijerka.“

„Keď trváte na tom vtáčikovi, tak možno sýkorka?“

„Áno,“ rozžiaril sa. „Zýkorka, zýkorka, die Meise. Tá mladá z pracovne vykrúcala krk ako zýkorka.“

„Keď si generál zaje,“ rozrehotal sa Gustav Schielke, „je ako divý po mladých babách. Ale tie časy už minuli, Herr General! A okrem toho, čo som na svete, ešte som nevidel sýkorky s prsiami!“

Generál zmrazil Schielkeho jediným pohľadom. Po prvý raz som videl v Stroopových očiach olovo.

*

V cele bola jedna posteľ, ktorá sa dala zdvihnúť a cez deň pripevniť na stenu (vo väzenskom žargóne sa volala legimata). Doteraz na nej spával Stroop a Schielke si na podlahe rozkladal slamník. Večer sme museli ustanoviť nový systém spania. Stroop sa vtedy obrátil na mňa: „Idem na zem. Vám prináleží posteľ, pretože ste členom vládneho národa, víťazného národa, a teda národom pánov.“ (Povedal: „Herrenvolk“.)

Onemel som. Zo Stroopovej strany to nebola komédia ani póza či slušnosť. Skrátka, vyjadril svoj názor na medziľudské vzťahy. Prejavilo sa na ňom to, čo mu od detstva vštepovali: kult sily a poníženosť – nevyhnutný dôsledok slepej poslušnosti.

Schielke sa pridol k Stroopovi. Svoje odmietnutie som vysvetlil známou pravdou, že vo väzení sú si všetci väzni rovní. A do posledných dní sme so Stroopom a Schielkem spali všetci na zemi, na troch slamníkoch.

Nevylučujem, že Stroop ma považoval – pokiaľ ide o túto záležitosť – za blázna.

*

Krátko po konflikte so Schielkem kvôli zýkorke mi Stroop ponúkol, aby som si prezrel jeho knihy. Mal ich okolo 180; väčšinou zo zásob väzenskej knižnice a všetky po nemecky. Boli tam vedecké diela (historické, geografické, ekonomické), školské učebnice, romány, brožúrky, a dokonca propagandistické tlačoviny NSDAP.

Žiadostivo som sa vrhol na knihy – vo väzení normálny jav. Spočiatku som si prezeral texty, ilustrácie a mapy. Potom som sa začítaval. No a diskutovali sme. Nasával som informácie o Nemecku a komentáre oboch hitle-rovcov k javom pre Poliaka nepochopiteľným. Prehlboval som si znalosť nemčiny. Počúval som ich rozhovory, objasnenia, názory a – nevyhnutne – aj spovede.

Počúval som o nemeckých mestách a vidieku, o horách, dolinách, lesoch, o živote nielen miest, ale aj rodín a jednotlivcov. Zažíval som vôňu siení a kuchýň, jedální a salónov, krčiem a záhrad, bitiek a túžob po Heimate (vlasti). Išiel som – ja, bývalý člen Krajinskej armády – v šľapajach hitlerovca Stroopa, kráčal som spolu s ním, vedľa neho a súčasne proti nemu, *aj keď, samozrejme, nie spolu s väzenskými dozorcami*².

*

Jürgen Stroop. Dobrovoľník z prvej svetovej vojny. Bývalý bojovník detmoldského pluku pruskej pechoty. Spoluzakladateľ hitlerovskej strany v kniežatstve Lippe. Uprostred vreskotu mašíruje na Hitlerovu počesť ulicami Norimbergu. Šplhá sa – napriek slabému vzdelaniu – po rebríčku pôct a ochrany SS. Úraduje v Münstri a Hamburgu. Koná tvrdou rukou, často kruto a vražedne: v Československu, v Poľsku, na Ukrajine a Kaukaze, v Grécku, v západnom Nemecku, Francúzsku a Luxembursku. Miluje svoje aj cudzie ženy, ale deti len svoje vlastné. Diskutuje s politikmi Tretej ríše, s Himmlerom i vedením SS. Vozí sa v horchoch a maybachoch. Cvála koňmo cez polia Teutónskeho lesa a Ukrajiny. Nosí monokel a teší

2 Kurzíva označuje v celej knihe úseky textu, ktoré boli v prvých piatich knižných vydaniach v rokoch 1977 – 1985 odstránené cenzúrou.

sa z hodnosti stranického generála. A nikdy nespomenie Hitlera a Himmlera inak ako Adolfa Hitlera a Heinricha Himmlera – vždy aj s krstnými menami –, v čom sa prejavoval jeho verný poddanský vzťah k tým „veľkým ľuďom Nemecka dvadsiateho storočia“.

Náhlil som sa so Stroopom aj cez varšavské geto tých aprílových dní, hoci sa mi jeho rozprávanie o Grossaktion počúvalo veľmi ťažko. Ešte som vo vzduchu cítil dym z tejto štvrte môjho mesta, ktorá bola v roku 1943 porazená a vypálená.

Sprevádzal som ho tiež pri augustovej vražde generála-poľného maršala von Klugeho v roku 1944, aj pri likvidácii zajatcov – amerických letcov – v Západnej rýnskej marke.

*

Hovorili sme o mnohých veciach – najmä v poslednom období nášho spoločného pobytu v cele. Stroop nebol utáraný, ale mal sklony rozprávať veľa hlavne o sebe a okrem iného sa rád aj pochválil. Do krvi sa mu dostali móresy hodnostárov! Bol rád, keď mal svoje publikum. Schielke a ja sme teraz boli jeho jedinými poslucháčmi. Vďaka tejto skutočnosti som získal veľa vierohodných, hoci len ústnych materiálov.

Stroop neopisoval svoj život chronologicky. Niekedy sme hovorili o jednej veci celé hodiny. Inokedy sme skákali z jednej témy na druhú. Z takýchto rozhovorov som sa snažil zostaviť podľa možnosti systematický tok tejto knihy.

Gustav Schielke sa často pozeral na niektoré fakty a javy z iného uhla pohľadu ako Stroop. Mal skôr priamociaru psychiku. A tleli v ňom zvyšky sociálno-demokratického a odborovo-pracovného povedomia z mla-

dých čias. Pravdy, ktoré Schielke mimovoľne (a možno občas aj zámerne) hlásal, mali vplyv na Stroopovu jednostrannosť. Boli tiež kontrolným nástrojom a doplnením Stroopových výpovedí.

Spočiatku vzťahy v cele charakterizovala opatrnosť spojená s údivom nad predsa len neobvyklou situáciou, potom diplomatizovanie a jazyk podtextov, a napokon otvorené, niekedy brutálne vyjadrovanie niektorých názorov a správ. Odtiaľ pramenili aj naše konflikty.

*

A či boli naše rozhovory úprimné? Zdá sa mi, že do veľkej miery áno – najmä v čase, keď sme sa už dobre poznali. Vyznania väzňov tvárou v tvár konečnému osudu sú jednoduché a pravdivé. Bola to však úprimnosť pasívna, spočívajúca vo vyhýbaní sa okolnostiam, ktoré by mohli spôsobiť náhodné „udanie“ väzňa. Okrem toho v cele panovalo nepísané pravidlo, že sa zásadne nebudeme dotýkať najcitlivejších vecí, alebo o nich budeme hovoriť len veľmi obozretne.

Bolo by nelojálne voči čitateľom, keby som nezdôraznil, že som sa snažil o úprimnosť a prostredníctvom nej o podanie podľa možností celej pravdy o Stroopovi a jeho živote. Môj počiatočný šok, keď som sa ocitol v jednej cele s hitlerovcami, sa rýchlo premenil na rozhodnutie: keď už som tu spolu s vojnovými zločincami, tak ich aspoň spoznám a skúsím rozložiť na vlákenká ich životopisy i osobnosti. Keď sa mi to podarí, získam možnosť – hoci len do istej miery – odpovedať si na otázku, aký historický, psychologický a sociologický mechanizmus stál za premenou časti Nemcov na spolok masových vrahov, ktorí viedli Ríšu a usilovali sa zaviesť svoj Ordnung (poriadok) v Európe i vo svete.

*

Počas takmer deväťmesačného pobytu so Stroopom som teda stál tvárou v tvár masovému vrahovi. Vzťahy medzi nami sa utvárali v rovine určitej lojálnosti. Snažil som sa, aj keď to bolo pre mňa spočiatku ťažké, vidieť v Stroopovi len človeka. On tento prístup vycítil napriek tomu, že som jasne zdôrazňoval svoju odlišnosť a nepriateľské postoje voči ideám, ktorým slúžil, a skutkom, ktorých sa dopustil. Stroop sa tiež nesnažil prejsť na pozíciu priateľa Poliakov a prísne odmietal odsudzovať svoje činy.

Náš spoločný pobyt v jednej cele sa stal impulzom aj východiskovým materiálom pre napísanie tejto knihy. Obraz, ktorý v nej predstavujem, iste nie je úplný. A nie je ani celkom pozbavený mojich komentárov, hoci som sa im snažil čo najviac vyhýbať.

*

A či verne odovzďavam podstatu Stroopových a Schielkeho slov a názorov? Myslím, že áno. Tým skôr, že krátko po opustení väzenia som si urobil zápisky a poznámky a niektoré časti Stroopovho rozprávania som si overil v archívoch a dostupnej historickej dokumentácii. A nikde som nenatrafil na náznaky toho, že by Stroop v rozhovoroch so mnou klamal alebo prehnane prifarboval skutočnosť.

Isté úryvky Rozhovorov s katom môžu vyvolávať nepochopenie. Ak dôjde k podobným reakciám, budú – podľa mňa – zapríčinené buď priepasťou medzi životnými skúsenosťami čitateľa a opisovanými faktami, alebo subjektívnymi ťažkosťami pri písaní tejto správy. Opakujem: správy, lebo zbeletrizovanie sa mi v prípade tejto knihy zdá byť nevhodné.

A ešte jedna vec. Týka sa dialógov, ktoré sú v niektorých kapitolách Rozhovorov s katom využívané dosť často. Pre niektorých čitateľov ich môže byť priveľa. Ale pre môj dvestopäťdesiatpäťdňový³ pobyt v trojuholníku Stroop, Schielke a ja (krátky čas s nami bol aj štvrtý spolupväzeň), bol typický dialóg – základná forma verbálnych kontaktov v nevelkých celách. Prečo by som teda nemal využiť túto formu, najmä ak je pravdivá?!

3 Autor prebýval v jednej cele so Stroopom od 2. marca do 11. novembra 1949, teda dvestopäťdesiatpäť dní.

II.

Pri nohách Bismarckovho Cheruska

SS-Gruppenführer a General-leutnant der Waffen SS Jürgen Stroop nosil štyridsaťšesť rokov – do mája 1941 – meno Josef, ktoré mu dala rodinná tradícia, matka (Katherine, rodená Weltherová) a otec Konrad Stroop, veliteľ polície v kniežatstve Lippe-Detmold. Josefovi rodičia boli katolíci. Otec svoju vieru nepraktizoval, matka však – podľa Stroopovho rozprávania – mala znaky bigotnej katolíčky. Do mokotowského väzenia prichádzali v rokoch 1947 – 1952 listy písané pevným gotickým švabachom, v ktorých Witwe (vdova) Käthe Stroop posielala synovi požehnania. Robila to napriek tomu, že bol odpadlík od viery (keď sa stal dôstojníkom SS, vystúpil z rímskokatolíckej cirkvi a vyhlásil sa za „Gottgläubiga“ – „veriaceho v boha“). Myslím, že synove hriechy – za ktoré sedel v Poľsku a predtým v Landsbergu – matka nepovažovala za zločiny. Tak to aspoň vyplývalo z jej listov, ktoré mi Stroop dával čítať.

Zdalo by sa, že veliteľ polície kniežatstva Lippe-Detmold je členom vládnucej elity a vo svojej profesii vyššie postaveným odborníkom. Konrad Stroop mal však hodnosť staršieho strážmajstra a velil len piatim policajtom. Tieto fakty hovorili o jeho profesionálnej úrovni a určovali jeho spoločenské postavenie.

*

Pred prvou svetovou vojnou malo kniežatstvo približne stopäťdesiatisíc obyvateľov, ale do roku 1918 predstavovalo samostatný štátik v rámci kajzerovskej Ríše. Knieža Lippe-Detmold napriek dynastickej tradícii a rozsiahlym koalíciám tiež nebol žiadnym veľkým vládcom. A jeho šéf polície bol v podstate len veliteľom hliadky.

Iná vec je, že zamestnávať veľký počet strážcov verejnej bezpečnosti nebolo vôbec potrebné. Lenivý tok času, pripútanie sa k rodným miestam, ustálené zvyklosti a neznalosť moderných foriem ekonomiky vytvárali stav stabilizovanej a – z pohľadu trestného práva – aj dobrej morálky. V mestečkách a na dedinách všetci všetko vedeli, takže strach z verejnej mienky neraz paralyzoval akékoľvek zločinecké chůtky. Okrem toho mobilnejšie živly a dobrodruhovia neustále emigrovali, niekedy aj hŕfne, do neďalekých vestfálsko-rýnskych regiónov, kde priemysel rástol ako z vody.

*

Oberwachtmeister (starší strážnik) Konrad Stroop, potomok vestfálskej roľníckej rodiny, býval v jedenásttisícovom meste Detmold na ulici Mühlenstrasse, takmer v úplnom centre mesta. Bývalý vojak, vycvičený k poslušnosti voči Bohu, ďalekému kajzerovi i blízkeму Fürstovi (kniežatu) – chlebobarcovi. Celý život verný Knecht (pešiak). V mladosti sa občas búril – nie proletariátsky, ale bauer-sky – sedliacky. Z času na čas ho rozčúlil panský postoj šľachty a aristokratov, ale ich nadvládu na zemi rešpektoval, pretože najtajnejším snom Oberwachtmeistra Konrada Stroopa bol, podľa slov jeho syna, vlastný Bauerhof (veľkostatok).

Je dosť možné, že keď sa mu 26. septembra 1895 narodil syn Josef, jeho žena Käthe povedala pod hrubou perinou na Mühlenstrasse: „My dvaja ešte nepatríme do spoločnosti, aj keď ťa knieža potľapkáva po pleci a mne preukazuje sympatie. Ale urobím všetko pre to, a ty tiež, starý, aby sa Pepi stal Niekým. V Detmolve.“

*

Neveľký Detmold bol odjakživa hlavným mestom tohto štátika a sídlom kniežat Lippe, ktorí kedysi vlastnili aj grófsky titul.

Na rozdiel od neďalekého Lemge, jediného hanzového mesta v kniežatstve, kde pri kupeckom urbanistickom žgrloštví udávajú tón meštianske domy, má Detmold relatívne veľa reprezentatívnych budov, ktoré kedysi patrili kniežacej rodine a dnes majú spoločensko-úžitkový charakter.

Okrem palácov, parkov, záhrad, alejí, oranžérií a jazdiarne má Detmold klasicistickú budovu divadla, kde sa už jeden a pol storočia hráva opera. Má krajskú knižnicu, lippské múzeum a tzv. Heimatshaus (regionálne múzeum) so zbierkami z oblasti kultúry. Je tam budova niekdajšej štátnej administratívy zo 17. storočia aj barokový palác, prestavaný v 19. storočí, v ktorom sídli Severozápadná nemecká hudobná akadémia. Detmold má aj ďalšie historické budovy, obrazové galérie, zbierku gobelínov i porcelánu, Staré a Nové mesto, radnicu, kostoly niekoľkých vyznaní, trh a veľa komunálnych zariadení – medzi nimi aj studňu so sochou bohyne a srny, o ktorej mi Stroop často rozprával.

Ale „malé, čisté, posádkové hlavné mesto“ Detmold sa pýši predovšetkým zámkom lippských vládcov.

Zámok v 18. storočí zaberal štvrtinu plochy mesta ležiaceho medzi riekami Werre a Berlebecke. Takáto ob-

ranno-útočná rezidencia moci bola veľmi dobrým nástrojom politického, spoločenského i morálneho nátlaku. Slabší mešťan sa musel deň čo deň vnútorne zohýbať pod náporom komplexu fűrstovských múrov, pod silou svojich predstáv o moci feudála a o krehkosti vlastného postavenia. Po stáročia mohli mešťania z Detmoldu buď rebelovať (a to sa v Lippe stávalo nesmierne zriedkavo), alebo koexistovať s vládnucou silou. Takmer vždy si vybrali koexistenciu, ktorá sa s ďalšími pokoleniami pomaly menila na slepú poslušnosť.

*

V súlade s tradíciami Vestfálska bol detmoldský zámok obkolesený vodnými priekopami ako „pevnosť na vode“. Keď sa Stroop narodil, boli priekopy už len z dvoch strán zámku, ktorého hlavná budova je štvorkrídlová a vyvoláva „dojem sily pri súčasnej striedmosti“, ako mi rozprával v cele. Stroop sa nevyznal v architektúre a dejinách umenia. Ale z jeho mimoriadne podrobných opisov som usúdil, že zámok bol postavený v štýle severonemeckej renesancie so zachovaním gotických prvkov.

Po prepustení z väzenia sa mi dostala do rúk práca doktora Gerharda Petersa, znalca kultúry z Lippe. Natrafil som v nej na tento komentár o sochársko-architektonickej výbave zámku: „Frontóny, arkiere, ornamenty, naturalistické a abstraktné dekorácie vyvolávajú ako celok atmosféru romantickej radosti zo života, vyjadrujúcej česťnosť a sebavedomie panujúcej rodiny.“

No povedzte sami, ako teda máme brať tých Detmoldčanov? Pretože ak v roku 1960 vedec z Lippe publikuje také pochlebovačné názory o bývalých vládcoch tohto štátika, nemôžeme sa čudovať, že iný Detmoldčan, hitle-rovec Stroop, v mladosti napájaný názormi analogických

doktorov, rovnako vychvaľoval fűrstovskú rodinu a hlásal potrebu vlastníenia rytierskych majetkov (na Ukrajine). A že mal podobne ako dr. Peters na fest zabitý kliniec do hlavy – ako sa hovorí vo väzenskom žargóne. Odtiaľ pramení jeho uznanie každej formy moci, pokiaľ len dohliada na zachovanie Ordnungu, čiže vládne dostatočne tvrdo.

*

V Detmolde sa vždy zoskupovalo isté množstvo vzdelaných ľuďí – vedcov a polovedcov, umelcov, básnikov, hudobníkov, duchovných, učiteľov, a dokonca aj novinárov, pretože tam vychádzali dva, niekedy aj tri denníky naraz.

V Detmolde pôsobili tiež regionálne vedecké spolky, hudobné súbory, spoločenské združenia a rôzne iné organizácie. V roku 1802 tu bola otvorená prvá materská škôlka, ktorá existuje dodnes; jej zakladateľkou bola kňazná Pauline zur Lippe, rodená zu Anhalt-Bernburg, neter Kataríny Veľkej. Stroop rozprával o sociálnych činnostiach zakladateľky škôlky takto:

„Kňazná Pauline, ktorú si ctilo celé Lippe, si vtedy nekúpila niekoľko šiat a peniaze ušetrené týmto odriekaním venovala na založenie škôlky. Priatelila sa s Napoleonovou manželkou, cisárovnou Joséphine.“

„S cisárovnou Joséphine! Ccc! Priateľky si často berú príklad jedna z druhej. Vaša Paulínka nenasadila manželovi parohy?“ zažartoval som.

„Prečo naznačujete, že kňazná Pauline robila prasačky?“ reagoval Stroop podráždene.

„Tak po prvé, ozajstne milovaný milenec nie je prasačka,“ odpovedal som. „A po druhé, teraz už vážne, dodatočne oceňujem kňazninu činnosť v oblasti reálnej pomoci matke a dieťaťu. Na tie časy mala veľmi pokrokové názory. A to znamená veľa.“